

УПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ПОЛІЕТНІЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

IMPLEMENTATION OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGY FORMATION BY FUTURE HUMANITIES TEACHERS TO WORK IN CONDITIONS OF POLYETHNIC EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Подано поетапне упровадження педагогічної технології формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища (орієнтаційно-мотиваційний, діяльнісний, оцінно-рефлексивний етапи). Установлено, що модернізація змісту освітнього процесу відбувається за такими напрямками, як: оновлення змісту навчальних дисциплін, розроблення дисципліни за вибором, організація роботи Центру компетентностей, модернізація науково-дослідної роботи студентів.
Ключові слова: педагогічна технологія, формування готовності, поліетнічний освітній простір, майбутній учитель.

обновление содержания учебных дисциплин, разработка дисциплины по выбору, организация работы Центра компетентностей, модернизация научно-исследовательской работы студентов.

Ключевые слова: педагогическая технология, формирование готовности, полиэтничное образовательное пространство, будущий учитель.

A phased introduction of pedagogical technology formation of future humanities teachers to work in conditions of polyethnic educational environment (orientation and motivational, activity, evaluation and reflexive stages) has been presented. It has been established that the modernization of the educational process content takes place in the following directions: updating content of educational disciplines, developing discipline of choice, organizing the work of the Center of competencies, updating students' research work.

Key words: pedagogical technology, readiness formation, multinational educational space, future teacher.

УДК 378:373.3/.5.091.12.011.3-051:37.043.1]:005.336.5
 DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-2.33>

Макхулі Іхаб,

аспірант кафедри педагогіки та психології

Університету імені Альфреда Нобеля

Представлено поетапне впровадження педагогічної технології формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища (орієнтаційно-мотиваційний, діяльнісний, оцінно-рефлексивний етапи). Установлено, що модернізація змісту освітнього процесу відбувається за такими напрямками, як: оновлення змісту навчальних дисциплін, розроблення дисципліни за вибором, організація роботи Центру компетентностей, модернізація науково-дослідної роботи студентів.
Ключові слова: педагогічна технологія, формування готовності, поліетнічний освітній простір, майбутній учитель.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Підготовка вчителя до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища корелює з проблемами національної ідентичності особистості, виховання етнічної толерантності, культури між-національного спілкування, попередження міжетнічних конфліктів, а також подолання негативних етнічних стереотипів. Тому відповідна підготовка студентів є тим своєрідним стрижнем педагога, що характеризує його загальнокультурні, психолого-педагогічні, професійні, етнокультурні компетентності, які відповідають загальнолюдським та етнонаціональним цінностям, потребам суспільства і дозволяють здійснювати освітню та виховну діяльність у середній школі відповідно до етнопедagogічних традицій та етнокультурних цінностей конкретного регіону України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останнім часом науковці досліджували різні напрями зазначеної проблеми: становлення та розвиток освіти національних меншин в Україні, у т. ч. історико-педагогічні дослідження за регіональною ознакою (В. Курило, Л. Терських (Східна Україна), Л. Левицька, Л. Сливка (Західна Україна)); дослідження освіти різних національностей, особливостей освіти національних меншин у багатонаціональному суспільстві (Н. Рудницька, Н. Кротік, О. Геркєрова (євреї), М. Хайруддінов (кримські татари), Н. Сейко, В. Фесенко (поляки),

О. Підгатець (турки-месхетинці), О. Костюк (німці, чехи)); історичні аспекти підготовки вчителів до роботи у школах національних меншин (Л. Войналович, Н. Петрошук) і використання етнопедagogіки, національного виховання в освітньому процесі (В. Кузь, Н. Побірченко, М. Стельмахович, О. Ярошинська, І. Хлистун, Н. Жмуд, Е. Ананьян, А. Лукановська); підготовка майбутніх педагогів до роботи у ДНЗ, ЗНЗ національних меншин у наш час (О. Гуренко, Є. Бубнов, Т. Коваль, О. Хоружа, К. Юр'єва).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас недостатньо дослідженою залишається проблема підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності в умовах багатонаціонального освітнього середовища.

Метою статті є розкриття впровадження педагогічної технології формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища.

У попередній роботі [1] нами було науково обґрунтовано та теоретично розроблено педагогічну технологію формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища. Далі перейдемо до впровадження педагогічної технології у практику підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей.

Зазначений процес упровадження здійснено поетапно. Ми виділили такі етапи організаційно-

змістового блоку: перший етап – орієнтаційно-мотиваційний (переважно для студентів першого курсу навчання). Його метою є формування у майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей усвідомлення значущості роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища, мотивації, зацікавленості до роботи в школах національних меншин. Наступний етап – діяльнісний (переважно для студентів другого і третього курсів навчання), спрямований на здобуття системи знань, умінь і навичок, що сприяють формуванню готовності до роботи в школах національних меншин. Ми маємо глибоке переконання, що саме цей етап є системоутворювальним у нашій дослідницькій роботі. У його межах реалізується освітній процес, спрямований на формування у студентів необхідних знань про історію, релігію, культуру, традиції різних народів, розуміння сутності етнокультурних процесів, що відбуваються в Україні. Професійна підготовка спрямована на розуміння особливостей впливу родини на формування етнічної культури учнів, повагу до етнокультурних особливостей учнів, педагогічний такт і дотримання норм етикету, здатність до самовизначення в культурі та вміння вшановувати надбання національної культури.

Останній, третій етап – оцінно-рефлексивний (переважно для студентів четвертого курсу). Його метою є аналіз рівня готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища. Саме на цьому рівні оцінюється вміння педагогів працювати в поліетнічному середовищі освітньо-виховного процесу в закладі середньої освіти через орієнтацію в індивідуально-особистісних якостях учнів етнічного характеру, вміння використовувати широкий потенціал народної педагогіки й етнокультурні традиції виховання тощо.

Модернізація змісту професійної підготовки майбутніх учителів відбувалася за такими напрямками, як: оновлення змісту навчальних дисциплін, розроблення дисципліни за вибором, організація роботи Центру компетентностей, модернізація НДРС. У межах цих напрямів розглядалася навчальна інформація, що розкривала блоки знань:

- світоглядні передумови розвитку освіти національних меншин як міждисциплінарного педагогічного феномену;
- історико-педагогічні витоки підготовки педагогів до роботи в закладах освіти національних меншин у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці;
- теорія та практика підготовки майбутніх педагогів до роботи в ЗДО, ЗСО національних меншин;
- використання етнопедагогіки в освітньому процесі ЗВО;
- організація навчально-виховного процесу в закладах освіти національних меншин.

Зазначені теми були реалізовані у вигляді оновлення змісту навчальних дисциплін: «Історія України», «Етнопедагогіка», «Вікова та педагогічна психологія», «Релігієзнавство», «Історія педагогіки», «Педагогічні технології», «Культурологія».

Варто підкреслити, що формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи у школах національних меншин передбачало комплекс поєднання аудиторної, самостійної та позааудиторної роботи студентів, а також їхньої педагогічної практики. Основними видами навчальних занять виступали: лекції, семінарські, практичні та індивідуальні заняття, а також спеціально організовані консультації та екскурсії.

У процесі реалізації нашої педагогічної системи в практику університетської освіти ми робимо наголос на індивідуальній роботі студентів, яка відображається у здійсненні науково-дослідної діяльності, реалізації інформальної освіти та в процесі проведення консультацій.

Нами розроблено низку організаційних і змістових заходів реалізації дослідницької роботи студентів. Насамперед зазначимо, що нами розроблено схему, за якою ми пропонуємо здійснювати наукове дослідження.

Зазначена схема реалізується протягом трьох основних етапів. Перший етап технології – пропедевтичний, пов'язаний з оволодінням студентами первинними компетенціями дослідницької діяльності (формуванням навичок роботи з науково-педагогічною літературою, ознайомленням із теоретичними знаннями, необхідними для професійної педагогічної діяльності, тощо). Робота на цьому етапі починається з перших днів навчання в університеті та триває протягом перших років університетської підготовки. Особливий наголос ставиться на формуванні в студентів критичного та науково-педагогічного мислення, умінь планувати наукову, пізнавальну діяльність, знаходити необхідну інформацію, формулювати наукову проблему тощо.

Зазначимо, що у процесі роботи важливо уникнути таких перешкод: не в усіх студентів сформована цілісна науково-освітня та світоглядна база, не всі мають інтерес до наукової роботи; важко залучати студентів до наукових досліджень без базової загальнонаукової підготовки, передбаченої на старших курсах та ін. Для подолання зазначених труднощів нами здійснено низку організаційних заходів:

- наукові студентські доповіді, які інформують про наукові публікації, що сприяє зміцненню знань про результати діяльності сучасних педагогів, підвищує інтерес студентів до проблем поліетнічної освіти;
- підготовка доповідей-презентацій, спрямована на розвиток навичок публічного виступу, критичності, зіставлення проблем;

– доповідь удвох, коли майбутні вчителі готують окремі частини наукової проблеми, доповнюючи та розширюючи доповіді один одного, відтак студенти вчаться розвивати широту та гнучкість мислення, навички абстрагування та класифікації;

– підготовка вікі-презентацій, що допомагає здійснювати синтез, узагальнення, порівняння;

– конкурс стартапів, спрямований на розвиток навичок підприємницької компетентності у вирішенні проблем багатонаціонального освітнього середовища тощо.

Другий етап – дослідницький – етап здійснення активної педагогічної практики. Запорукою успішністю її реалізації є вивчення спеціальних дисциплін з основ дослідницької діяльності, організації НДРС. Їх освоєння дозволяє майбутнім учителям ознайомитися з основами та сутнісними характеристиками наукового пізнання, методологічними засадами дослідження, технологією роботи з інформаційними джерелами, науковим апаратом, структурою дослідження тощо. Результатом цього є формування у студентів інтересу до науково-дослідної діяльності та навичок самостійного творчого пошуку в процесі університетської підготовки. Особливий наголос робиться на роботі з першоджерелами, спостереженні й аналізі педагогічних явищ, умінні бачити педагогічні проблеми, формулювати гіпотези, розробці та проведенні експерименту, узагальненні й обробці його результатів, умінні оформлювати та презентувати результати, доводити авторську позицію в дискусіях і діалогах.

Нами апробовано низку напрямів роботи майбутніх учителів під час активної педагогічної практики, що містить елементи дослідницької роботи:

– участь у методичних консультаціях і колоквиумах, які проводять учителі;

– участь у роботі методичного об'єднання вчителів-предметників, у методичних семінарах і нарадах учителів ЗСО;

– розроблення дидактичних і методичних матеріалів;

– аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури з питань поліетнічної освіти;

– реалізація експерименту з питань освіти у школах національних меншин;

– підготовка та презентація звіту з практики, зокрема з його дослідницької частини.

Завдання дослідницького характеру можуть бути спрямовані на вирішення реальних проблем: вплив особливостей сімей національних меншин на процес навчання та виховання учнів; розроблення форм і методів взаємодії школи з батьками учнів національних меншин, у т. ч. використовуючи позитивний зарубіжний досвід; подолання нетолерантного ставлення певної кількості учнів до представників низки національних меншин (ромів, арабів, азербайджанців, туркменів та ін.) через наявність сталих негативних стереотипів про зазначені меншини.

Ми маємо глибоке переконання, що педагогічна практика на молодших курсах є своєрідним первинним етапом практичної підготовки студентів до роботи в умовах поліетнічного освітнього простору. Основи набутих компетентностей вдосконалюються в рамках подальших педагогічних практик. Варто також надавати студентам індивідуальні завдання дослідницького характеру перед проходженням педагогічної практики. Виконання майбутніми вчителями дослідницьких завдань сприяє поглибленню та розширенню їхніх знань у галузі поліетнічної освіти.

Для побудови програми педагогічної практики важливе дотримання принципу послідовності науково-методичної діяльності майбутніх учителів у рамках єдиного наукового напрямку у виконанні різних навчальних завдань дослідницького характеру, курсової та магістерської роботи, педагогічної практики тощо.

Третій етап – рефлексивний – реалізує професійне усвідомлення студента як педагога-дослідника на основі оволодіння необхідним досвідом науково-педагогічної діяльності. Внаслідок активного залучення студентів до наукового пошуку формується самооцінка її результативності, зміцнюється потреба в подальшому науково-професійному самовдосконаленні.

У процесі впровадження педагогічної технології в практику ми здійснювали організацію освітнього процесу на засадах студентоцентризму, партнерської взаємодії, поваги, що спрямовано на формування в майбутніх учителів загальних і спеціальних компетентностей як базису готовності до роботи у школах національних меншин.

Інноваційною формою освітнього процесу є Центри розвитку компетентностей, діяльність яких спрямована на підвищення якості професійної підготовки на основі компетентнісного підходу, навчання, заснованого на практичній діяльності та дослідженнях.

Зазначений результат передбачає усвідомлення студентами результатів професійної діяльності; розроблення необхідної методичної бази; розкриття дослідницького потенціалу студентів; залучення педагогів-практиків до проведення практичних занять у Центрі; забезпечення ефективних зв'язків між учасниками освітнього процесу.

Виділимо основні компетенції, що формуються під час занять у Центрі:

– інтерес до пізнання поліетнічного освітнього середовища на підставі особистісних потреб;

– розуміння ролі та значення поліетнічного освітнього середовища у професійній діяльності педагога;

– знання специфіки роботи у школах національних меншин, відповідної нормативно-правової документації, основних принципів вирішення проблем професійної педагогічної діяльності;

– знання вимог, які висуваються до роботи у школах національних меншин;

– спеціальні вміння викладача щодо роботи у школах національних меншин і розвитку інноваційної особистості учнів;

– уміння оперувати засобами, методами й формами етнічної педагогіки у спілкуванні з дітьми та їх батьками;

– уміння раціонально формувати систему знань учнів з етнокультури різних національних меншин, планувати соціально-гуманітарну роботу міжнаціонального характеру, проводити соціально-гуманітарні заходи на народознавчу тематику і прогнозування їхніх результатів.

Задля формування готовності майбутніх учителів до роботи у школах національних меншин нами запроваджено такі напрями діяльності Центру компетентностей:

– формування інформаційної системи поліетнічного освітнього простору;

– опанування ефективними технологіями роботи з дітьми як представниками національних меншин;

– проектування методик позашкільної роботи в умовах поліетнічного освітнього простору;

– розроблення стратегії особистісного вивчення педагога у роботі з дітьми – представниками національних меншин;

– опанування стилів лідерства на кожному з етапів реалізації зазначеної стратегії.

Для реалізації роботи центру розроблено дидактичне забезпечення: робочі програми навчальних дисципліни, які викладаються в рамках Центру компетентностей; засоби діагнос-

тики знань: МКР, кейси, тести для поточного та підсумкового контролю, електронна бібліотека навчально-методичних матеріалів, відеотека. Це дозволило окреслити основні форми роботи в Центрі: проблемні лекції, дискусійні клуби, перегляд навчальних фільмів, ділові ігри тощо з проблем особливостей виховання дівчат і хлопчиків у різних країнах, ролі сімейного виховання у спілкуванні з представниками національних меншин, навчання толерантності, збереження етнічних традицій, попередження та подолання міжетнічних конфліктів і стереотипів.

Висновки. Виділено етапи впровадження педагогічної технології формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища: орієнтаційно-мотиваційний, діяльнісний, оцінно-рефлексивний. Установлено, що модернізація змісту освітнього процесу відбувається за такими основними напрямками, як: оновлення змісту навчальних дисциплін, розроблення дисципліни за вибором, організація роботи Центру компетентностей, модернізація НДРС. Загалом отримані результати дозволяють перейти до опису оцінно-рефлексивного етапу педагогічної технології, що і засвідчить її якість.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Макхулї І. Технологічний підхід у формуванні готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього простору. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. № 8. С. 21–32.